

Ds Richard Vissinga

Matteüs 5, 33-48 en Exodus 22, 20-26

ATK

23-02-2014

Lieve gemeente van onze Heer Jezus Christus,

Er is geen samenleven mogelijk zonder regels, zonder afspraken, zonder wetten.

Waar die ontbreken heersen het recht van de sterkste en de wet van de jungle.

Regels, afspraken en wetten zijn bedoeld om te beschermen. Niet alleen de zwakken en de kwetsbaren tegen de sterken en de geweldenaars, maar die laatsten ook tegen zichzelf.

Want we leven sámen op deze aarde, sámen in dit land, sámen in deze stad.

In het oude testament speelt daarom de wet een belangrijke rol. De Tien Geboden met wat daar vervolgens omheen ontstaan is aan voorschriften. Zoals we daarnet hoorden uit het boek Exodus. Over de bescherming van vreemdelingen, weduwen, wezen en arme mensen.

Die wet speelt ook in het leven en in het optreden van Jezus een prominente rol. Jezus is niet gekomen om de wet te ontbinden, zegt hij, maar om die te vervullen.

En vervullen betekent niet: letterlijk opvolgen, en dan is het klaar, dan heeft de wet gedaan waarvoor die gegeven is.

Nee, vervullen, dat is waarmaken tot op zijn bedoeling, vol-op waarmaken. Laten zien waar het bij de wet en bij de geboden op aankomt!

Niet letterlijk de geboden gehoorzamen, maar God zélf in de geboden gehoorzamen.

Royaal, als bondgenoot van de koning. Niet onderdanig als een slaaf van woorden en letters.

Niet naar de letter, maar naar de Geest. Precies zoals Jezus geleefd heeft.

Een voorbeeld: zoals hij die overspelige vrouw, die volgens de wet van Jezus gestenigd behoorde te worden, in vrijheid wegstuurde. Ga heen, vrouw, en zondig niet meer.

Daarom staat dat verhaal in Johannes 8 ook tussen haken. Er is ernstig verschil van mening over de vraag of Jezus dit wel ooit zo gezegd kan hebben! Want waar blijf je met de wet van Mozes?

Maar Jezus zegt: het is niet voldoende om de wet letterlijk en slaafs op te volgen.

Jezus roept zijn leerlingen er toe op om de geboden nóg serieuzer te nemen dan de Farizeeërs en de Schriftgeleerden dat doen. Om de geboden te verstaan en te doen tot op hun diepste diepte, tot op hun eigenlijke bedoeling, tot op de God die daarin spreekt als onze God, als ónze bondgenoot.

Wat dat concreet betekent illustreert Jezus in wat wij daarnet uit het evangelie hoorden.

Sprekende voorbeelden, die verbazing, ergernis en verwondering oproepen.

Het is allemaal zo volstrekt anders dan wij gewend zijn. Jezus roept op, prikkelt en daagt uit.

Maar vooral inspireert hij.

Zullen we er es wat beter naar gaan kijken?

Eerst over het zweren. Dat je dat helemaal niet moet doen.

Hier gaat het om de waarheid.

Je moet altijd de waarheid zeggen, houden we onze kinderen voor. Maar als een kind dat altijd doet, nemen we hem dat niet in dank af. Omdat ons die waarheid niet goed uitkomt.

Hoe kom je er achter wat waarheid is?

Om de waarheid kracht bij te zetten was er in Israël een hele eed-cultuur ontstaan. Met ragfijne onderscheidingen: de ene eed was nog geldiger of ongeldiger dan de andere.

Niets is onthullender voor de onwaarachtigheid en onbetrouwbaarheid waarin mensen met elkaar omgaan dan dat!

En nu zegt Jezus: je moet helemaal geen eden zweren. Het gaat er niet om dat het niet mag, het gaat er om dat het niet langer hoeft. Want je bent zout en licht. Dat herinner je je toch, dat ik dat gezegd heb? Dan zul je betrouwbaar zijn. Dat de ander van jou op aan kan. Niet die ene keer, maar telkens. Overal, wat je ook zegt en doet, sta je voor Gods aangezicht.

Die oproep van Jezus raakt ons in onze samenleving, die zo doordrenkt is van leugenachtigheid: in de omgang met elkaar, in de politiek, in de reclame, overal.

Waarachtig zijn in de bijbel is niet: precies zeggen wat je voor de mond komt.

Waarachtig zijn in de bijbel is: zo leven, dat mensen op je aan kunnen. Ook op wat je zegt.

Wat je zegt: niet de naakte waarheid, maar de helpende waarheid. De naakte waarheid is liefdeloos, de helpende waarheid vraagt: geef ons de woorden in het hart, die wijs zijn en die winnen.

Vervolgens oog om oog en tand om tand.

Dat zijn woorden die voor ons een negatieve klank hebben. Ze klinken keihard.

We realiseren ons niet, dat ze ooit een stap vooruit hebben betekend. Na eeuwen van de wet van de bloedwraak.

Eenmaal gold: Ik sloeg een man dood om mijn wond, een knaap om mijn striem – Genesis 4, 23.

Een oog voor een oog, een tand voor een tand, niet meer en niet minder, is dan al een geweldige stap vooruit. (Exodus 21, 23 ev.) Wie een ander iets afgenomen heeft moet in gelijke munt terugbetalen.

Dat is al een zekere ordening. Dat is al iets van rechtdoen.

In feite leven wij daarbij. Als iemand mij iets aandoet, zet ik het hem betaald: ik geef hem wat hem toekomt.

Ook in het positieve: zij hebben ons een bezoek gebracht, een cadeau gegeven – we moeten nodig eens wat terugdoen. Eerlijk is eerlijk.

Dat is onze gerechtigheid. Vrouwe Justitia zorgt geblinddoekt, zonder aanzien des persoons, dat de schalen in evenwicht zijn.

Maar royale gerechtigheid is: meer doen dan je moet doen – niet een ander het zijne geven, maar het mijne – niet betaald zetten, maar zo maar kwijt schelden – niet terugdoen wat een ander je deed, maar doen wat een ander niet aan je deed – niet op excuus wachten, maar zelf de eerste stap doen. Meer doen dan waar een ander recht op heeft of dan wat hij verdiend heeft. De meeste zijn in het minste zijn.

De wet van Lamech was: Ik sloeg een man dood om mijn wond, een knaap om mijn striem; want Kaïn wordt zevenvoudig gewroken, maar Lamech zeven en zeventig maal. (Gen. 4, 23,24).

De tora zei: Gij zult geven leven voor leven, oog voor oog, tand voor tand, hand voor hand, voet voor voet, blaas voor blaas, wond voor wond, striem voor striem (Ex 21, 23-25).

Maar Jezus zegt: Wie u slaat op de rechterwang, keer hem ook de andere toe.

Of: Hoeveel maal zal mijn broeder tegen mij zondigen en moet ik hem vergeven? Tot zevenmaal toe? Ik zeg u, niet tot zeven maal toe, maar tot zeventig maal zeven maal.

Je ziet het al voor je. Iemand beledigt je, hij slaat je op de ene wang en je keert hem de andere toe.

Iemand wil met je procederen en vraagt je het hemd van het lijf, en je zegt: alsjeblieft, hier heb je ook mijn mantel. Iemand zegt tegen je: ik sta boven je, dus heb ik er recht op dat je mij één mijl begeleidt op weg naar huis, en je zegt: nee, ik ga er twee met je mee.

Wat gebeurt er dan? Precies, de ander staat versteld, hij ontspant zich, hij is verbijsterd of hij begint te lachen. Ineens is er de mogelijkheid van een nieuwe verhouding.

Zo doorbreken we de escalatie. Zo nemen we een initiatief waardoor er iets wezenlijks verandert in een situatie die is vastgeroest of die leidt van kwaad tot erger. Het schema van ik-tegenover-jou, ik-meer-dan-jij wordt verlaten. En er begint iets nieuws!

Wie moet niet denken aan het inspirerende voorbeeld dat Jezus zelf gaf aan zijn leerlingen bij de voetwassing. Hij waste ze niet alleen de voeten. Hij waste ze ook de oren: onder ons gaat het ánders!

Hoe ver moeten we gaan? In Leiden lopen honderden mensen te hoop omdat ze Benno L. niet in hun stad willen hebben. Waar moet hij heen? Ja, ergens heen. Maar het lijkt wel dat er in dit land geen ergens bestaat. Nu neemt de kerk het initiatief. De kerk legt zich niet neer bij de volkswijsheid: wie eenmaal steelt is altijd dief. De kerk weet van nieuwe kansen en nieuwe mogelijkheden.

Is dat niet precies wat Jezus bedoelt?

Hoe ver moeten we gaan? Zover mogelijk!

Mijn vijand liefhebben.

Dat is het allerhoogste topje van de spits van de berg.

Je naaste liefhebben, dat is al heel wat. De naaste is degene, die nabij is: je familie, je vrienden, je burens, je collega's. Die liefhebben, dat is veel. Veel mensen komen daar niet eens aan toe.

Maar de vijand...!

Dat zijn de mensen met wie je iets hebt, met wie je eigenlijk niets te maken wilt hebben, waar je tegen bent, die je volslagen vreemd zijn, die je iets aangedaan hebben, die zo zijn, dat je er geen enkele verwantschap mee voelt.

Iedereen kan dat invullen. We hebben allemaal onze 'vijanden'.

En wat dan met hen? Liefhebben?

Nu is liefhebben in de bijbel geen gevoelswoord: lief vinden, lief doen. Het is een werkwoord: behandelen zoals God mensen behandelt, vol respect en aandacht, als mede-mens, als je gelijke.

Vul dat dan maar in: de verhouding met vreemdelingen en asielzoekers, de verhouding met anders denkenden en andersgelovigen en anders geaarden. En opnieuw mensen als Benno L. , Mohammed B. en Volkert van der Graaf.

Met Jezus meegaan betekent: initiatieven nemen tot vrede en verzoening, grenzen doorbreken en barrières weghalen, bevroren verhoudingen doen ontdooien, de 'vijand' zó aanspreken als medemens dat hij het wordt.

Niet alleen omdat Jezus het zegt, maar ook omdat wij zelf verzoende vijanden zijn.

Zo werkt God, zo is zijn beleid. Hij heeft zelf zijn vijanden tot vrienden gemaakt. Niet door ze te overbluffen of te overtroeven, maar door als een dienstknecht onder ze te staan.

Wat Jezus van ons vraagt, dat lijken dwaze en overbodige dingen. Onmogelijk, ondoenlijk zullen de mensen zeggen. En misschien wij ook wel.

Toch zijn dit de dingen die er op aan komen. De dingen die wérken. Ook vandaag. Ook in onze wereld. Het zijn de dingen waarin de royale gerechtigheid van Jezus zichtbaar wordt.

Dan ben je volmaakt, zegt Jezus. Dat betekent niet: perfect. Het betekent: helemaal toegewijd, helemaal gericht op God en de mensen. Betrouwbaar. Mens uit één stuk.

Daar komt het op aan. Ook voor ons. Ook vandaag. Ook hier.

Amen